

Radikaler mot välfärdsstaten

V

KRITIK av välfärdsstaten — den moderna demokratiska staten — från konservativt håll har många gånger framförts i skilda länder under senare år. Den klagar över beroendet av staten, nivelleringen, näringslivets minskade frihet, den överflödande socialvården, det privata initiativets beskärmande. Radikal och socialistisk kritik av välfärdsstaten är däremot mindre vanlig, helt naturligt då denna stat är en skapelse av radikala och socialdemokratiska riktningar. En grupp engelska män och kvinnor har nu i samlingsarbetet *Conviction* (Macgibbon and Kee, 18 shilling) med glöd, talang och kunskaper format en sådan kritisk analys. Författarna är alla unga, mellan 26 och 40 år; de tycks alla vara medlemmar av labour, och några av dem har, utan framgång, kandiderat till underhuset; de flesta har vunnit rykte genom vetenskapliga eller litterära insatser — så Norman Mackenzie,

Iris Murdoch, en av de unga engelska radikaler som medarbetat i debattboken "Conviction", som Herbert Tingsten anmäler i denna artikel.

Raymond Williams och Iris Murdoch. De bör inte förväxlas med de "arga unga männen", som för ett par år sedan gav ut en i viss mån liknande bok; skribenterna i "Conviction" är förvisso också arga, men deras ilska tar sig inte uttryck i oartikulerade rytanden, utan i vetenskaplig undersökning och politisk utopism.

De "äldre", de som var vuxna före andra världskriget, kan minnas en tid som i många hänseenden var sämre än nutiden, men som just därför hade en stor förtjänst — idealister och reformvänner hade uppenbara mål att strida för, det fanns vitalitet och exaltation i politiken. Nu är allting grått, eller tycks vara grått. "Det England i vilket vi lever har saknat hopp liksom det har saknat indignation." Labours politik har inte varit socialistisk; den har kombinerat sociala reformer med

kanalitet. "Labour", den har "gjort kapitalistisk boom", den har "gjort konservativa till motvilliga tjänare av välfärdssamhället och socialister till Den Nya Hierarkins pelare". Labour vågar inte gå vidare av fruktan att förlora sina marginalröster, det söker makt utan att ha några mål för makten. Man har nått en balans, som innebär överksamhet, "den schackmatta staten". Högern och labour står inför samma problem, och båda partierna löser dem på ungefär samma sätt. "Varje parti kan mobilisera irritationer snarare än framtidsplaner; varje parti fruktar en bestämd uppfattning, ty en sådan uppfattning medför förlust av röster." Engelsk politik har samma karaktär som i mitten av 1700-talet: "en enighet i huvudfrågorna, som döljes av en våldsam strid om ämbeten och mandat." Kan man "undgå en era av oligarker och besegra maktmänniskorna utan ansikten?"

Sådan är synen på den bestående Ordningen eller Hierarkin (Establishment). Den erinrar i åtskilligt om den karaktäristik av den framgångsrika demokratin som givits i Dagens Nyheter och som av oss anses tala för en demokratisk samregering i permanens. De mindre fridsamma författarna av "Conviction" vill däremot — i likhet med många svenska partipolitiker — finna eller hitta på rejäla saker att slåss om. Själva styrelseformen angrips inte; kommunismen avvisas utan varje tvekan, och det är inte heller fråga om något slags provisorisk halvdiktatur av den art som Socialist League rekommenderade på 1930-talet. Vad man begär är en genom skärpta motsättningar vitaliserad demokrati.

M
bar
det
bes
ker
soc
rat
av
tig
19f
dä
tisl
ser
I
ter
ref
he
nit
on
ob
At
ar
be
kl
go
da
tik
ni
be
ra
la
sk
tö
vä
kc
til
av
al
dr
u
de
de
är
tic
ke
ha
di
de
by
al
ill

Men naturligtvis är det inte bara eller ens huvudsakligen av detta skäl som välfärdsstaten i sin bestående form angripes. Man söker visa att den ekonomiska och sociala utjämningen föga befordrats av reformerna, att stora delar av folket fortfarande lever i fattigdom, att en Hierarki består 1958 likaväl som 1938 — och att därför en skärpning av den politiska kampen genom en radikalisering av labour är nödvändig.

Endast de mest centrala punkterna i samhällskritiken kan här refereras. I fråga om förmögenheten har knappast någon utjämning ägt rum, betonas det, i fråga om inkomsten är utjämningen obetydlig. "Trots krigsocialismen, Atlees regering, socialiseringen, arvsskatterna och den skärpta beskattningen över huvud är klasstrukturen lika stark som någonsin." Företagarintressena skyddas av staten genom handelspolitiken och den fulla sysselsättningens politik; konkurrensen har begränsats, men vinsterna är säkrare än tidigare. Aktieägarna spelar sedan länge ingen roll för skötseln av företagen, men direktörernas makt och möjligheter har växt. Den höga beskattningens konsekvenser undgås genom de tillåtna avdragen; "en tredjedel av alla nya bilar, en fjärdedel av alla resor, fem procent av alla drinkar kommer nu på företagens utgiftskonton." Uppfostringsväsendets demokratisering är skenbar; den kö som väntar på inträde i de dyra privatskolorna är längre än någonsin. Den fredliga revolution om vilken det talas så vackert har snarast varit vad Burnham i sin berömda bok kallar en direktörernas revolution. Under det att bankerna och industrierna bygger palats, är sjukhusen och ålderdomshemmen torftiga och illa underhållna.

Socialpolitiken har snarare, ge-

inc
för
en

nom att en rad fördelar utsträcks till alla, gynnat medelklassen — folk med mellaninkomster — än de fattiga. En arbetare som blir sjuk eller arbetslös har det något sämre nu än förr, med 50 shilling i veckan att leva på; summan är i förhållande till den genomsnittliga lönen mindre än 1912 och 1938. Massor av människor lever fortfarande i usla förhållanden; 2,5 miljoner hushåll saknar rinnande vatten, 3 miljoner saknar wc, 6,5 miljoner — nära hälften av befolkningen — badrum.

Vad skall man då göra? Det engelska klasssystemet måste förstöras, svarar författarna. Den sociala och ekonomiska jämlikheten måste bli en realitet, kulturen måste bli tillgänglig för alla, arbetet måste bli meningsfullt och inte bara ett sätt att förtjäna pengar. Det är bättre att labour antar ett radikalt program, med risk att under många år stå utanför makten, än att det fortsätter att stödja Hierarkin. Men hur skall programmet se ut? På den punkten får man inte besked. Det talas om avskaffande av monarkin, överhuset, statskyrkan, adelskapet och ordnarna osv, men det är uppenbart att reformer av denna art inte i detta sammanhang kan bli av väsentlig betydelse. I övrigt proklamerar i största allmänhet socialism, och denna sägs bestå i utvidgad socialpolitik, industriell demokrati och socialisering, men en klarläggning av vad som åsyftas med dessa ord finns ingenstades i boken.

Många av de bittra anklagelser som riktas mot det engelska välfärdssamhället är inte tillämpliga på Sverige. Vi har, såvitt jag förstår, särskilt i fråga om social utjämning kommit bra mycket längre än England. Men själva grundtanken i boken, att vi inte får slå oss till ro med de reformer som genomförts, har allmän räckvidd. Vi har, för att ta ett par exempel, inte nått "välfärdssamhället" i Sverige så länge ett gammalt par måste leva på 4000 kronor om året (jämfte ett hyresbidrag på i genomsnitt 500 kronor) och en arbetslös familj med två barn på omkring 600 kronor i månaden. Viljan till fortsatta reformer, inte belåtenhet med vad som gjorts (och än mindre klagan över att folk fått det för bra) måste på lång sikt vara bestämmande för vår politik.

Men samtidigt synes mig "Conviction" bekräfta att någon genväg till det goda samhället inte finns. Det är bra med vidgad socialpolitik, men den kan inte genomföras utan stegrad produktion. Vad som menas med ekonomisk eller industriell demokrati är så vagt att det inte går att generellt diskutera problemet. Socialisering medför inte ökad likställighet, inte minskad makt för "direktörerna", snarare tvärtom, det visar utvecklingen i Ryssland; därjämte innebär den — vilket i boken inte alls diskuteras — att demokratin och den politiska friheten riskeras. Det är något gripande över de unga författare i "Conviction" som söker efter stora mål i den politiska striden, men slutreflexionen efter läsningen av boken blir att de inte lyckats finna dem.

HERBERT TINGSTEN